

EMIN ALPER

Genç bir master öğrencisi olarak Frederic Jameson'ın "Third-World Literature in the Era of Multinational Capitalism" makalesini okuyup, onun meşhur "Üçüncü Dünya'da yazılmış her roman zorunlu olarak bir ulusal alegoridir" tespitiyle karşılaştığımda çok sinirlendiğimi hatırlıyorum. Ben ve arkadaşlarım bu iddianın hiçbir şekilde temellendirilmemesine kızmış, üçüncü dünyalı bir yazara "apolitik" olma ya da yaşadığı toplumun kaderiyle ilgilenmeme hakkı vermeyen bu kesin genellemeyi son derece oryantalist bulmuştuk. Yıllar sonra, oldukça alegorik sayılan iki film yapmış biri olarak arada sırada o günleri, o makaleyi ve Jameson'a haksızlık edip etmediğimizi düşünüyorum. Gerçekten de argümanını tam manasıyla gerekçilendirmekten uzak duran Jameson ne demek istemişti? Az gelişmiş toplumlarda siyaset her yönüyle gündelik hayatı belirler ve bir entellektüel bunun ağırlığından kaçamaz mı? Yoksa bu toplumlarda entellektüeller kaçınılmaz bir biçimde kendilerine toplumu aydınlatma ve ona öncülük etme misyonunu biçer ve bu nedenle yazdıklarını, neredeyse elinde olmadan, aynı zamanda bir ulusun hikayesi olarak da okunmasına olanak verecek şekilde mi yazar? Ya da: üçüncü dünyalı yazar ne kendi kaderiyle ulusun kaderini, ne yarattıkları karakterlerin kaderiyle ulusun kaderini birbirinden ayırabilir.

Küçük bir Anadolu kasabasında, eğitilmiş bir avukat ve öğretmenin oğlu olarak büyüyen birisi olarak bu "aydın misyonu"nu çok küçük yaşlardan beri hissettiğimi hatırlıyorum. Biz eğitilmiş gençlerin bu ülkeye karşı her zaman bir sorumluluğu vardı. Ve bu ülkenin her zaman çok derin problemleri ve çok sancılı çatışmaları vardı. Henüz küçük bir çocukken 1970'li yılların sonunda ülkede yaşanmış iç savaş anılarını ve dehşet hikayelerini dinlediğimi hatırlıyorum. Günde ortalama dört-beş kişinin öldüğü sol ve sağ militanlar arasındaki sokak çatışmalarının, yüzden fazla Alevinin korkunç bir biçimde katledildiği Kahramanmaraş katliamının hayalimdeki fotoğraflarını adeta bir korku filminin kareleri gibi hafızama kazımıştım. Büyüdükçe bu dehşet hikayeleri geride kalmış ve bana aktarılan hikayeler olmaktan çıkmış, bizat benim tanık olduğum hikayelere dönüşmüştü. PKK'nın silahlı eylemleri, 60'tan fazla köylünün katledildiği Bağlarbaşı katliamı, devlet güçlerinin PKK'ya karşı yürüttüğü savaş, köy boşaltmalar, faili meçhul cinayetler, 32 aydının İslamcı bir kitle tarafından sığındıkları otelde yakıldığı Sivas Katliamı, Gazi Mahallesi olayları vs. vs. Gözümü açtığım andan beri bir çatışma içinde yaşadığımı hissettim ülkemde. Alev- sünni, Kürt-Türk, İslamcı-Laik çatışması... Ve bir genç "aydın" olarak bunları anlama, çözüm bulmak için anlama ve anlamak için sürekli okuma arzusu...

Çok küçük yaştan beri edebiyata meraklıydım. Pek çok iyi okur gibi, kendi odama çekilip saatlerce kitapların içindeki dünyada kaybolmayı severdim. Okumak benim için hem "aydın" olmak demektir hem de bir hayal alemine sivrülüp bu dünyadan kopmak. Okudukça kişiliğime ve hayalgücüme yön veren ilham kaynaklarıyla tanışıyordum. Ruh dünyamda kitaplar aracılığıyla yaşadığım en büyük sarsıntıyı Rus edebiyatı ile tanıştığımda yaşadığımı hatırlıyorum. Önce Dostoyevski, Çehov, Gogol ve nihayet Tolstoy... Bu yazarlar benim için sadece olağanüstü edebiyatçılar değillerdi. Bunları okurken yazgıları bizimkine çok benzer bir toplumun ve kendilerini hep yalnız, despotik bir güç karşısında çaresiz hisseden, aslında son derece güçsüz ama kendilerine toplumu değiştirebileceklermişçesine bir güç ve bir misyon atfetmekten geri durmayan "aydınlar"ın trajik varoluşunu da tanık oluyordum. Bu romanlar bana yalnız olmadığımız hisini veriyordu.

Hem yaşadığım topluma ayna tuttuğumu hissettiğim, hem de has edebiyat okumanın zevkine vardığım bir başka keşif ise "Güney edebiyatı" idi. ABD'nin güneyinin edebiyatı ve özellikle William Faulkner ve Flannery O'Connor. Son derece bağnaz, ataerkil ve ırkçı bir toplumun değişime fanatikçe direnişinin anlatıldığı bu roman ve öykülerde kendi ülkemizin hikayelerine dair bir şeyler görüyordum. Türkiye'nin büyük yazarı Yaşar Kemal de bu edebiyatta benzer bir ses yakalamış, onlardan etkilenmiş ve Torosların inatçı insanlarını ve bu insanların değişime karşı beyhude direnişlerinin hikayelerini çok özgün bir biçimde anlatmıştı. İşte üniversite yıllarında keşfettiğim ve yutar gibi okuduğum bütün bu yazarlar, benim hayal dünyamı ve yıllar sonra çekeceğim filmleri derinden etkiledi.

Tepenin Ardı'nın ilk taslağını üniversite yıllarında yazmıştım. O zamanlar bir hayli farklı bir biçimde olan hikaye, çocukluk anılarımla Faulkner ve Kemal etkisinin bir bileşimidir. Bir dağ başında ateş yakıp gece boyunca içki içen bir erkekler topluluğunun hikayesini anlatıyordu. Sabaha kadar birbirleriyle gizlice savaşıyor, saldıran, yıpratıcı, erkeklikleriyle böbürlenen, yüzleşme yeteneğinden yoksun, zayıf ve saplantılı erkeklerin hikayesiydi bu. Yıllar sonra bu taslağı tekrar alıp okuduğumda ve yeniden yazmaya karar verdiğimde, bu erkek cemaatinde bu ülkenin kendisine benzer bir şeyler farkettiler ve bu benzerliğin izini sürdüm. İlk taslakta olmayan, kafayı göçmen yöreklere takmış despot bir dede karakteri ekleyince hikayeye, benzerlik daha da belirginleşti. Senaryoyu tekrar ve tekrar yazdıkça, ilk başta anlamsız ve irrasyonel bir saplantı gibi duran yörük takıntısı giderek diğer karakterleri de içine çekti. Bizim küçük erkek topluluğu her bir karakterin yörüklerle savaştan medet umduğu, kendi çıkarlarının bir şekilde bu savaştan beslendiği, ortak düşmana karşı birleşmiş bir cemaate dönüştü. Faik Bey ve ailesinin hikayesi bir Türkiye hikayesine ve hatta daha da genelleştirirsek bir "ulusun"

hikayesine evrildi. Bizzat tanıdığım veya tanıdığım insanlardan esinlenerek oluşturduğum karakterlerin hikayesini anlatırken, içinde yaşadığım ülkenin hikayesini anlattığını farketmek ve giderek bu hikayeyi ulusun anlatısı haline getirmek belki de Jameson'ın tahlil ettiği gibi kaçamadığım bir yazgı oldu.

Abluka'nın hikayesi yıllar sonra, 2000'li yılların ortalarında şekillendiğinde de alegorik bir hikaye anlatmak niyetinde değildim. Dostoyevski'nin ağır etkisi altında yazdığım bu hikayede iki kardeşin paranoyalar içinde delirmesi ve birbirlerinin sonunu hazırlaması fikri ile cezbolmuştum. Gogol "Bir Delinin Hatıra Defteri" ve Dostoyevski "Öteki" romanlarında nasıl son derece psikolojik ve bireysel bir delirme hikayesini Rus toplumunun baskıcılığı ve toplumsal hiyerarşisinin katılığı ile ilişkilendiriyorsa, ben de "küçük insanlar"ın zayıf ve kırılğan ruhlarının adım adım deliliğe sürüklenişini toplumsal çatışmanın insanlar üzerinde yarattığı baskı ve siyasi otoritenin sürekli beslediği paranoyak korku hissiyle ilişkilendirmek istiyordum. Karakterlerimin kişisel zaaflarının, korkaklıklarının, cinsel saplantılarının ve otorite karşısında boyun eğmişliklerinin onları ruhsal çöküntüye ve yok oluşa götürmeleri fikri beni cezbetmişti. Sonuç yine pek çok eleştirmenin doğru şekilde analiz ettiği gibi bir hayli alegorikti. Başta çok niyet etmediğim halde sonunda, "düşmanla savaşırken, bu savaşın beslediği şüphe ve korku içinde kardeş olamayacağımızı" anlatmak istemiştım.

Bugün Jameson'ın tezine hala aşırı genel yargısı nedeniyle biraz içerleşem de artık o kadar çok öfkelenmiyorum. Bunun nedeni belki de sadece üçüncü dünya edebiyatının değil, pek çok batılının da, özellikle yukarıda saydığım büyük yazarların da kendi hikayelerini anlatırken aslında çoğu zaman uluslarının hikayelerini yazdıklarını en azından onun yazgısıyla hesaplaştıklarını farketmem. Belki gençliğin verdiği toylukla ulusal alegori anlatmayı bireysel hikayelerle, evrensel insanlık durumları ve insan ruhuna yönelik arayışlar içeren anlatılarla belirli bir zıtlık içerisinde görmemdi. Sanki birini yapınca diğeri yapılamazmış gibi. Oysa yukarıda saydığım bütün bu büyük edebiyatçılar bu ikisini aynı anda yapmışlardı, hatta belki de tam da birini yapabildikleri için diğeri de yapabilmişlerdi.

Bilinçli ya da bilinçsiz rehber edindiğim bu sanatçılar umarım bana daha çok şey öğretir ve içinde yaşadığım toplumun yazgısıyla hesaplaşmak bana daha evrensel ve derin karakterler yazma imkanı sunar.